

Intervju z Nastjo Mulej, slovensko trenerko de Bonovih orodij za razmišljanje

Interview with Nastja Mulej, Slovenian coach de Bono thinking tools

Bernarda Mal

Otrokom je razmišljanje zanimivo in zabavno

Neposredna, praktična in človeško topla Mariborčanka mag. Nastja Mulej je sprejela še enega izmed mnogih izzivov, to je intervju za našo revijo. Brez dlake na jeziku je predstavila sebe in svoje delo. Cilja *razmišljanje v vsako šolo* še ni dosegla. Z gorečnostjo, strastjo in energijo, ki jo premore, ji bo uspelo. Trajnostno je živela od malih nog, spoznala tretjino sveta, štirikrat diplomirala (bančništvo, financé, marketing in sociologija) ter spoznala človeka (dr. Edward de Bono), ob katerem je odkrila svoje poslanstvo.

1. Ste zelo opazni, drugačni od povprečja. Kaj vas dela takšno?

Najlepša hvala, no, vsaj jemljem to kot kompliment. Nisem vedela – sicer pa, kako naj vem, kakšno je povprečje? Če berem komentarje svojih udeležencev predavanj, delavnic in svojih študentov, pravijo, da žarčim pozitivno energijo, da se v moji družbi počutijo sproščeno, da imam karizmo, da sem življenjska, torej da na zanimiv način kombiniram teorijo s praktičnim, tudi najbolj osebnimi primeri in da čutijo mojo skrb zanje – trudim se, da vedno dam več kot pričakujejo. Predvsem hočem biti jaz – kar na začetku svojih nastopov, tam okoli leta 2000 nisem bila. Takrat sem bila to, kar sem mislila, da moram biti. Poštirkana, resna, mrtva (na odru).

Zakaj sem takšna? Kot človek iz marketinga vedno želim preseči pričakovanja, vsako srečanje je zelo pomembno, za vsakogar se potrudim, vedno se ukvarjam z odnosi, zame ljudje nikoli niso samo ena cifra več v enačbi. Kot sociolog jih vedno rada opazujem, analiziram in se učim iz njihovih reakcij. Skupinska dinamika me zanima še iz časov,

ko sem s kreativnim gurujem Vzhodne Evrope (ki se kot tak ni oklical sam, ampak so ga drugi) Draganom Sakanom organizirala ekskluzivna interdisciplinarna kreativna srečanja IdeasCampus. Ko postaneš mojster organiziranja dogodkov, postaneš zelo skromen. Dogodek namreč ustvarjajo udeleženci. Ker sem z očetom potovala po svetu in sedela na njegovih konferencah že dolgo, preden sem jih lahko razumela, sem postala tudi potrpežljiva in radovedna. Vse me zanima in ne znam reči ne.

Vzgojili so me mama – učiteljica še avstroogrskih pogledov na šolo in vzgojo, oče – sicer mojster tolerance, ki pa je menil, da od kritike raste človek, od pohvale pa rit – ali nekaj podobnega in deset let starejši brat, ki ni hotel opaziti, da sem desetletje mlajša. Nikoli niso znali (vsaj ne meni opazno) pretirano pohvaliti česar koli, kar sem naredila. Ker sem vedno delala (šolskih in obšolskih dejavnosti pa tudi različnih ročnodelskih spretnosti), je bilo veliko samoumevnega. Takšni ljudje živijo od zahvale, sem pred kratkim poslušala na nekam predavanju. Ustvarjam si veliko priložnosti, da lahko do zahvale pridem in se nahranim z njo.

Veliko sem delala zato, ker smo živeli skromno, skromneje od zmožnosti. Če sem hotela kaj imeti, sem si morala narediti (oblačila, puloverje, nakit) ali pridobiti (preurediti ali zaslužiti denar za nakup). Mi smo bili ekološki in družbeno-odgovorni že desetletja, preden je to postalo modno. Takrat mi je bilo samoumevno, danes si zelo želim, da bi svoje otroke tako vzgojila.

2. Lahko zaupate kakšno zanimivost iz vašega otroštva? S čim in kom ste se najraje igrali? Ste bili med vrstniki priljubljeni?

Moje predšolsko otroštvo je ... moja sosedka, najboljša prijateljica Polona, ki je še vedno moja najljubša prijateljica ... Moj deset let starejši brat, moj idol in pobudnik mnogih vragolij ... Podstrešje naše počitniške hišice na Pohorju, kjer sem lahko brala.

Lepe spomine imam tudi na očetovo mamo, ki je še pri 75 letih inštruirala nemščino, angleščino in klavir. Bila je topla in potrpežljiva, a hkrati tudi gurmanka in avanturistka.

V šolskem času je bil ves moj svet moja gimnastika, vsak dan po tri ure, moja najboljša prijateljica Katja, smučanje na Pohorju, kovanje na Mariborskem otoku ... Nisem imela več kot tri dobre prijateljice. Nisem bila izrazito družaben človek, ki se potika po dvorišču ali šolskem igrišču.

V šolskem času sem sodelovala v vseh krožkih. Učila se nisem vse do fakultete, kar se mi je maščevalo, saj sem se pri 18 morala naučiti učiti. V razredu sem veljala za »pridno« - na takšne se učitelji ne spravljajo – torej sem bila vprašana med zadnjimi, ko sem si že vse zapomnila. Pri pisnih testih pa zaradi množice prebranih knjig tudi ni bilo težav.

Bila sem zelo ljubljen in oboževan otrok. Za tiste čase sem bila razvajena – oče mi je dovolil odraslim vpdati v besedo in izražati svoja (otroška) mnenja. Mama je zahtevala od mene pokornost, a to me je samo izmojstrilo v improvizaciji in kreativnosti, kako uiti nadzoru in delati stvari, ki me veselijo.

3. Kaj ste študirali in kje? Kdaj ste se srečali z Edwardom de Bonom? Kaj vas je prepričalo, da postanete trenerka de Bonovih orodij za razmišljanje?

Sem praktična oseba. Že na srednjo šolo sem odšla na pedagoško, ki je bila kar čez cesto, kar sem kasneje malo obžalovala, saj so na sosednji gimnaziji spodbujali ideje dijakov.

Vpisala sem se na Ekonomsko poslovno fakulteto v Mariboru. Na I. stopnji sem končala bančništvo in finance – ker je to v začetku 1990. leta zvenelo praktično za življenje. Na II. stopnji sem končala marketing, kar mi je zaradi poudarka na odnosih bolj ustrezalo. Tema moje diplomske naloge je bila Teorija brezdelnega razreda Thorstena Veblena in še vedno predstavlja mojo najljubšo diplomu od vseh štirih. Raziskuje obnašanje ljudi in njihovih potreb po razkazovanju svojega bogastva in nadvlade.

V Ljubljani sem diplomirala iz sociologije. Ta diploma ni zelo uporabna za pridobitev službe, a znanja so fantastična za življenje, ker ti omogočijo razumeti svet okoli sebe.

Zaposlila sem se v oglaševalski agenciji. Do de Bona sem prišla kasneje. Leta 2000 me je odkril Dragan Sakan, predstavnik najbolj prodorne agencijske mreže na prostoru nekdanje Jugoslavije, in mi ponudil službo. Nisem se hotela vrniti v oglaševanje, ker sem po nekaj letih ugotovila, da imam kot sociologinja težave s tem delom zaradi pospeševanja potrošništva ter povečevanjem brezdelnega razreda. Sakan mi je obljubil, da se bom ukvarjala samo s kreativnostjo, ne z naročniki. Delala sva projekte za pospeševanje kreativnega načina razmišljanja – za naše zaposlene (preko 200 ljudi v 10 državah), za naše naročnike (tudi okrog 200 podjetij) in za trg. Ker je bilo to, kar smo delali, nekaj posebnega tudi za ostale, so nas ves čas vabili na razne konference v tujino.

Na eni od njih, v Atenah, je Sakan predstavljal naše delo pred dr. Edwardom de Bonom. Na povabilo je prišel v soboto, 8. marca 2003, samo za eno predavanje in odšel. Takrat sem se odločila prevesti njegovo knjigo *Šest klobukov razmišljanja*. Začutila sem, da je to tisto, kar me zanima najbolj od vsega.

Sledila so srečanja in izobraževanja, januarja 2010 je napovedal obisk v Ljubljani. Predaval je na Ekonomski fakulteti in takrat sem prvič slišala (ali zaslišala!), da je prvotno orodja razmišljanja razvil za učenje v šolah. To me je popolnoma prevzelo in sklenila sem, da bom razmišljanje spravila v vsako slovensko šolo. Julija 2010 sem bila povabljen na njegov francoski gradič na počitnice in tam sem ves čas namigovala, kaj si želim. Nekaj dni po dopustu sem dobila klic, da bo prišel septembra 2010 in me naučil. Pritegnila sem še nekaj kolegov in šestdnevno izobraževanja iz CoRTa 1 do 6 se je začelo. Končano še ni. Posneta imam vsa njegova takratna predavanja in jih še kar poslušam. Prevajam njegovo gradivo. Vadim. Razmišljam. Delim.

4. Predstavite Edwarda de Bona. Kdo je ta mož, ki ga Svet uvršča med 20 najzaslužnejših Zemljanov 20. stoletja za razvoj sveta?

Gospod je bil 19. maja 1933 rojen v aristokratsko družino s petimi otroki na Malti. Oče je bil zdravnik, mama feministka in novinarka. Videl ju je le malo in njegovi najnežnejši otroški spomini so namenjeni njihovi varuški. Pri 15 letih je končal srednjo šolo, pri 20 medicino na Malti in odšel na podiplomske študije v Veliko Britanijo. Končal je tudi psihologijo in vrsto let delal kot zdravnik. Njegovo medicinsko znanje mu je pomagalo, da se je začel ukvarjati z delovanjem možganov in ugotovil, kako delujejo, kar je popisal v knjigi *The Mechanism of Mind* leta 1969. Že dve leti prej, pri samo 34 letih, je napisal knjigo *Lateral Thinking*, v kateri je poimenoval drugo polovico našega razmišljanja, tisto, ki dopolnjuje vertikalno, logično razmišljanje, tisto, s katero namerno generiramo veliko število možnih alternativ, idej in konceptov. V 70. letih je pripravil celoten program učenja razmišljanja v šolah – ki v idealnem primeru obsega 3 leta po eno srečanje na teden. Leta 1985 pa je izdal knjigo *Šest klobukov razmišljanja*, po kateri je najbolj zaslovel. Vsega skupaj je napisal 83 knjig, ki so prevedene v več kot 40 jezikov. Potuje po vsem svetu in domneva, da z izjemo Mongolije in nekaterih afriških držav ni prostora, kjer ne bi predaval. Sodi med 50 največjih mislecev na svetu, ker nas je naučil razmišljati.

Razlaga, da je razmišljanje – konstruktivno, kreativno, sistematično in učinkovito – večina, ki se je lahko naučimo – če si to želimo. Podal nam je preprosta orodja, kako lahko to naredimo – če se spomnimo na to. Večinoma se ne, ker naši možgani razmišljajo zmedeno (vse želimo naenkrat), prehitro (pričakujemo odgovor takoj), čustveno (na podlagi trenutnih občutij in stališč), spontano (kar nam najprej pade na pamet), kritično oz. obrambno (ker na nevarnost – tako kot pračlovek – reagiramo ali z bojem ali z begom), rutinsko (kot je vedno bilo, tako tudi mora biti). Možgani niso preveč uporabni za današnji čas in zato moramo malce usmerjati svoje razmišljanje, delovanje in pozornost, da bomo lahko bolj učinkoviti, sodelovalni in ustvarjalni.

Tega nas je naučil de Bono. V šoli nas ne. Tam je poudarek na podajanju informacij, znanja – kjer je samo en odgovor lahko pravilen. Kot človeštvo smo se dogovorili za abecedo, poštrevanko, poimenovanje krajev, merske enote ... In šola otroke uči, kako in kaj smo se dogovorili, da je pravilno. V mojih časih je bilo pravilno naštetih devet planetov, zdaj jih učijo, da jih je osem. Zelo malo predmetov oz. priložnosti imajo otroci v šolah, kjer bi se lahko učili razmišljati, kako vse te informacije uporabiti, kako sodelovati med seboj, kaj so še druge možnosti, poleg obstoječih. Zato tega ne znajo, ko odrastejo in se podajo na trg delovne sile.

Znajo samo vrednotiti, ocenjevati, napadati, analizirati, kritizirati, argumentirati, predstavljati svoje stališče (kot edino pravilno), zagovarjati svoje mnenje. To smo jih naučili. Ni preveč uporabno ... »Zakaj si to naredil? Kdo je tega kriv?« so lepi primeri razmišljanja za nazaj, ki nam ne pomagajo, kadar smo sredi težav ... Takrat se moramo spomniti konstruktivnih rešitev ter vseh mogočih možnosti ob poslušanju vseh vpletenih ljudi. Sredi težav nam lahko pomaga samo razmišljanje naprej. Šele ko se izkopljemo iz težave, se jo splača analizirati in se iz nje česa naučiti, da ne ponovimo več starega ravnanja.

5. De Bono ima imenitno razlago razmišljanja z avtomobilom in voznikom. Jo lahko predstavite?

De Bono razlaga, da razmišljanje ni povezano z inteligenco. Da je inteligenca samo potencial našega razmišljanja, kot je motor pri avtomobilu samo potencial vožnje. Kako bo avtomobil vozil, je odvisno od spretnosti voznika. Kako bomo razmišljali, je odvisno od naše spretnosti, sposobnosti, veščine razmišljanja.

Obstajajo mnogi visoko inteligentni ljudje, ki niso dobri misleci – ker mislijo, da vse vejo. Padli so v inteligenčno past, razlaga de Bono. Mi ostali pa ... razmišljamo. Naprej. Skupaj.

6. Je razmišljanje z orodji de Bona uporabi zahodni civilizaciji in njeni samozadostnosti?

Hm, lahko tudi. Svoje predavanje na Ekonomski fakulteti januarja 2010 je de Bono začel z besedami, da glavna težava človeštva niso klimatske spremembe. Glavna težava človeštva je samozadostnost našega razmišljanja. Tako smo zadovoljni z njim, da se ne potrudimo najti drugačnih načinov, poti, možnosti. A zato se tako malo spremeni na bolje.

Pravi, da so vsega krivi znameniti antični misleci. Reče jim grška banda treh (GreekGangofThree). To so Sokrat, Platon in Aristotel. Sokrat s svojim analiziranjem-kritiziranjem-argumentiranjem, Platon s svojo resnico, za katero trdi, da je samo ena, torej je lahko samo tvoja edina pravilna ter Aristotel s svojim etiketiranjem, predalčkanjem. Tovrstno razmišljanje je bližje celinski Evropi in Bližnjemu Vzhodu, na Daljnem Vzhodu razmišljanje na primer poteka precej drugače.

Ugotavlja tudi, da se vsaj zahodni filozofi ali psihologi niso nikoli posebej ukvarjali s kreativnostjo ali humorjem.

7. Vaše nenehno ustvarjalno brbotanje duha vas dela prepoznavno in aktivno v slovenskem prostoru. S čim vse se ukvarjate poklicno?

Z idejo, da bom imela bolj prilagodljiv urnik, ker sem postala mama, sem se odločila za samostojno pot. Uredila sem, da se zjutraj običajno ne mudi v vrtec, da iz vrtca odhajamo ob 15. uri. Je pa res, da ob večerih in nočeh, ko ostali berejo, gledajo televizijo ali spijo, jaz sedim za računalnikom in pišem ... Spanja mi primanjkuje, strasti in energije ne, saj vidim, kako lepo stvari rastejo in se razvijajo. Vodim de Bonove delavnice in moderiranje sestankov z orodji Šest klobukov razmišljanja in Lateralno razmišljanja za tim v organizacijah, kar je glavni vir mojega preživetja. Potem so tu šola za razmišljanje in Usposabljanje učiteljev za poučevanje razmišljanja v šolah, kar je naša prihodnost. Pomoč raznim društvom in projektom, kjer bi jim tovrstno razmišljanje prišlo prav. Trenutno predavam na dveh visokih šolah. Sodelujem z mednarodnimi agencijami, za katere predstavljam komunikacijske kampanje v slovensko okolje in jezik. Sem praktična, zato vedno sledim tistemu, kjer porabim najmanj časa za največ zadovoljstva.

8. S predlogom učnega načrta za izbirni predmet Razmišljanje, ki ste ga skupaj z mag. Bojano Tancer, predlagali Ministrstvu za šolstvo in šport, še vedno čaka na

potrditev. S tem ste pokazali, da svoja znanja visoko cenite in jih želite posredovati naprej. Kaj je osnovni cilj izbirnega predmeta?

Nekoč sem prebrala de Bonov citat, da šola tretjino mladih prepriča, da so neumni, preostali dve tretjini pa sterilizira. Iz dela s študenti vidim, kako zelo so nepripravljeni za življenje, na realen, delovni svet, nesamostojni, nepodjetni ... Z de Bonovim CoRT-om bi jim rada pomagala, da bi pri 18 izleteli iz gnezda in si sami začeli krojiti svoje lastno življenje. Naši generaciji je to posploševanje na vsakem koraku (vedeti veliko o vsem, ukvarjati se s tisto vsebino, ki ti ne gre) povzročilo samo to, da smo šele pri 30 končno ugotovili, za kaj smo dobri. Ali ne bi bilo vsem lažje, če ne bi izgubili teh deset let?

Rada bi otrokom in mladini pomagala, da se naučijo razmišljati namerno (ne da čakajo, da jim ideje padejo; ne da so zadovoljni s prvo, ne da sledijo drugim, ampak da razmišljajo z lastno glavo in srcem), strukturirano (po korakih, projektno, ne vse naenkrat), v sodelovanju z drugimi in ob upoštevanju drugih in kreativno (ker vedno obstaja še drug način, četudi je trenutni čisto dovolj dober).

9. V tem šolskem letu usposabljate prvo generacijo učiteljev (29) v Sloveniji. Kako to poteka in kakšna je izkušnja?

V Ljubljani je bilo celo preveč prijav in lahko sem si privoščila, da sem udeleževanje omejila samo na tiste, ki bodo dejansko tudi izvajali krožek za razmišljanje na lastni ustanovi. Vsak teden jih sprašujem, kako jim gre, kakšne izkušnje imajo, kje se pojavljajo težave, da jih lahko sproti rešimo, kaj še predlagajo ... in zdi se mi, da so zadovoljni vsi – tako »moji« učitelji in njihovi učenci. Le-ti so na zelo različnih stopnjah: od 1. razreda in OPB-ja do gimnazijcev. Vsem orodja namernega razmišljanja pridejo prav, tudi učiteljem kot odraslim osebam. V Mariboru dela z njimi mag. Bojana Tancer, ki sem jo pritegnila v projekt takoj januarja 2010 in se je samoiniciativno odločila, da bo CoRT tema njenega doktorata. Pri njej nimajo vsi krožka za razmišljanje, iz pogovora z dvema njenimi udeležencema (ravnatelj in učiteljico) sem ugotovila, da je tudi pri njih odziv pohvalen. Otrokom je razmišljanje zelo zanimiv in zabaven predmet. Ker ni napačnih odgovorov, so samo zanimivi, se tudi zelo sprostijo in z veseljem sodelujejo.

Več vam lahko povejo udeleženci usposabljanja.

MIRA MARINŠEK, OŠ Domžale

Kako ocenjujete uporabnost pridobljenih orodij za razmišljanje v vašem vsakdanjem delu v osnovni šoli?

Orodja, ki nam jih Nastja posreduje vsak ponedeljek zve-

čer, so zanimiva in uporabna. Priznam, da mi je včasih težko premagati se in se odpraviti na Šolo razmišljanja, namesto da bi se zleknila na kavč z dobro knjigo ali z daljincem v roki, pa vendar se vsakič znova odpravim k Nastji. Po naravi sem radovedna in dojemljiva za novosti, za drugačne pristope, poglede, razmišljanja ... Verjetno je to eden izmed razlogov, ki me vlečejo, dragocena je tudi Nastjina energija. Orodja, ki jih spoznam, takoj preizkusim na učencih, in sicer na skupini nadarjenih petošolcev in šestošolcev. Prijetno sem presenečena, da so orodja pri učencih naletela na izjemen interes. Vsak teden pridno prihajajo ob 7. 30 na šolo razmišljanja in zelo zagreto preskušajo predstavljena orodja razmišljanja. To potrjuje moja opažanja in ugotovitve, da je šola zelo enosmerna, premočrtna, malo je stranskih poti ali celo skokov v druge galaksije. Čeprav spoznanja kognitivne psihologije govorijo v prid razvoju divergentnega mišljenja, šola še vedno vztrajno razvija le konvergentno mišljenje. Pravzaprav ni zaželeno, da bi v šoli razmišljali drugače, da bi ustvarjali. Upam, da bomo s takimi »diverzijami« počasi spreminjali svoja razmišljanja in razmišljanja učencev.

MAG. ZVONKA ERCE, Gimnazija Franceta Prešerna Kranj

Ste srednješolska profesorica. Poučujete podjetništvo. Zakaj ste se odločili za usposabljanje za učitelja razmišljanja? Brez česa bodoči podjetniki zagotovo ne bi smeli oditi v življenje?

Podjetništvo v ekonomski gimnaziji poučujem že od vsega začetka. V drugem letniku z dijaki najprej spoznavamo lastnosti uspešnih podjetnikov, potem preidemo v iskanje svojih lastnosti. Opažam, da imajo dijaki zelo skromno samopodobo, da ne znajo razmišljati s svojo glavo, ampak preprosto povzamejo ugotovitve drugih za svoje lastne in s temi operirajo v življenju ... Dijakom želim pomagati pri izboljšanju samopodobe, predvsem pa jih spodbujam, naj raziskujejo svojo osebnost, najdejo svoje talente in jih razvijajo ...

Z možem imava številno družino in ker sva vsak dan izpostavljena mnogim izzivom pri vzgoji otrok, sva iskala ustrezno literaturo. Nekega dne sem kupila knjigo dr. Edwarda de Bona z naslovom Naučite svojega otroka misliti. To zanimivo knjigo sem takrat na hitro prebrala, vendar je nisem uspela »spraviti v življenje«.

Lansko leto sem se udeležila konference PODIM v Mariboru in izbrala dve predavanji mag. Nastje Mulej. Nje-

no predavanje, njena osebnost in prepričljivost me je osvojila in od takrat naprej sem v stalnem stiku z vsemi dejavnostmi, ki jih organizira. Na tak način sem izvedela tudi za izobraževanje za učitelja razmišljanja CORT metode in se takoj vključila. Pri poučevanju podjetništva, pri razrednih urah in tudi v družinskem življenju s pridom uporabljam metode, ki jih obravnavamo na usposabljanju, saj so univerzalno sredstvo, ki nas spodbuja, da razmišljamo čim bolj ustvarjalno. Prepričana sem, da vsak človek ta način izobraževanja potrebuje, saj resnično pre malo izkoriščamo svoje možgane in razmišljanje. Saj poznate izrek »Kjer vsi mislijo enako, nihče ne misli prav veliko.«

10. Ste iz družine, kjer je pedagoški poklic prej pravilo kot izjema, zato sem prepričana, da ste kritična opazovalka slovenskega šolskega sistema. Spoznali ste tudi države, kjer je učenje razmišljanja z de Bonovimi orodji obvezen šolski predmet. Kakšno je končno znanje po končanem obveznem šolanju slovenskih otrok in na primer novozelandskih? V čem je bistvena razlika? Kaj jih pravzaprav po vašem mnenju usposobi za srečno in ustvarjalno odraslo življenje?

Ja, mama, teta in babica so bile učiteljice. Ena sestrična je pedagoginja, druga ima baletno šolo, tretja uči na srednji šoli. Oče je profesor. Še tašča je upokojena ravnateljica. Moje delo je izjema naše družinske tradicije ...

Verjetno ne bom povedala ničesar novega, če bom rekla, da je javno šolstvo (ne samo pri nas) še vedno v veliki meri podobno tistemu, ki je nastalo z industrijsko revolucijo v 18., 19. stoletju, ko so nepismene kmete usposobili za delo v tovarnah. Da so ti ljudje sledili navodilom, so jih učili brati, računati in ubogati. Tudi de Bono pravi, da bi v šolah morali učiti samo tri stvari: branje, računstvo in operativnost. Operativnost/podjetnost pa je diametralno nasprotje ubogljivosti/ponižnosti. Pomanjkanje »učenja za življenje« je prva značilnost, ki onemogoča naši mladini, da se osamosvoji, da s svojo energijo potegne ta naš slovenski voz pasivnega čakanja odrešenika in zavračanja odgovornosti.

Druga je, da vztrajno še vedno dodajajo akademske vsebine, kar se vleče vse od razsvetljenstva naprej. Takrat je bilo smiselno: količina znanja je bila omejena in posredovana od enega glasnika. Danes so informacije najbolj razširjeno blago na svetu, dostopno na vsakem koraku. Nima smisla, da se otroci učijo množico stvari na pamet na kratek rok, veliko bolj koristno bi bilo, da bi jih poiskali sami ter pod mentorstvom, moderatorskim vodstvom, mediatorjem-učiteljem uporabili, da nekaj ustvarijo. Moja dva sta še v vrtcu – tam veljajo druge paradigme, strukture niso vojaške, upoštevajo različnost osebnosti, trenutno počutje, lastno izražanje. Od staršev šolskih otrok pa poslušam, kako je šola prilagojena 5 % pridnih punčk, ostale pa prepričajo, da je z njimi nekaj narobe – namesto da bi se jim prilagodili. Kot marketingar pa vam povem: če ne kupijo mojega izdelka, niso krivi potrošniki, ampak moj izdelek. V šolah učitelji prepogosto tega

ne razumejo tako, ampak si interpretirajo; če otroci med mojimi urami ne poslušajo, ne sodelujejo, nagajajo, klepetajo ..., so krivi otroci in njihovi starši, ne jaz, ki bi moral spremeniti vsebino in način podajanja.

Seveda učitelji marsičesa niso krivi, če se že pogovarjamo o krivdi. Tisti učitelji in ravnatelji, ki prihajajo v stik z menoj, so izjemni: zainteresirani za svoj poklic in svoje deležnike (nalašč spet marketinški izraz: otroke, sodelavce, ravnatelja, starše). Tisti, ki ne iščejo drugih načinov poučevanja in drugih vsebin, pa jemljejo svoje delo samo kot službo, ki jo morajo odbrenkati. V življenju je vedno tako, da dobiš toliko, kolikor vložiš. Kdor vложи malo truda, znanja in strasti, bo tudi dobil malo izkupička.

Poleg tega jim dogmatiki na pedagoških fakultetah (po mojem občutku in dosedanjih izkušnjah) niso ravno v pomoč. Kolikor sem jih spoznala, sem prišla do predloga, da bi predavatelji na pedagoški fakulteti morali vsaj enkrat mesečno učiti na šoli, da nikoli ne pozabijo, kdo je njihova ciljna skupina (vam pravim, da je marketing najboljša šola za življenje: pri marketingu nenehno razmišljaš o svoji ciljni skupini, njihovih potrebah in željah, kako te zadovoljiti.) Najboljši direktorji podjetij vsaj enkrat mesečno strežejo za pultom ali odgovarjajo na klice svojih strank, ker jih le tako lahko spozna(va)jo.

Vsekakor, veliko, veliko preveč je učenja za ocene in skoraj nič učenja za življenje. Rada povem ameriški primer, kjer so v 5. razredu imeli strojepisje (typing), v 6. razredu raziskave (research) in v 7. razredu sami zaslužijo denar za končni izlet s pranjem avtomobilov. V srednji šoli so imeli predmet podjetništvo, kjer je ocena bila odvisna od zaslužka tima, osnove prava in podobne uporabne predmete. De Bono pravi, da bi namesto Hi-Story (zgodovine) morali učiti Now-Story – kako deluje trgovina, kako se vzame kredit ...

Da je znanje akademsko, dokazuje tudi to, da se učitelji na veliko usposabljaajo za kritično mišljenje, skoraj nič pa za kreativno razmišljanje. Kritično je zagotovo boljše od nekritičnega, a samo kritično – ki običajno ni samokritično! – v življenju ni dovolj. Vaditi dokazovanje, zakaj je neka stvar slaba, ti ne pomaga, ko iščeš rešitve in predloge. Poleg tega mišljenje ni razmišljanje. Mišljenje je rezultat razmišljanja oz. oblikovanja misli, stališče, pasiva; razmišljanje pa je namerno usmerjanje svojih misli, aktiva, resno delo.

Na novozelandski šoli, kjer so «klobuki» in CoRT nekaj tako samoumevnega, da tega ne poudarjajo, je precej drugače. Slovenska mama, ki ima tam dva otroke, mi je pripovedovala, da tam iščejo tisto znanje, ki ga otroci imajo in jih zanima, pri tem jim pomagajo in spodbujajo. Ostale snovi so jim posredovane in preverjane toliko, kolikor je nujno za življenje. Pouk v 5. in 6. razredu je potekal v krogu na tleh, samo zadnjih 10 minut se usedejo v klopi, da si zapišejo, kar so se pogovarjali. Starš ali stari starš je kadarkoli povabljen, da se pouku pridruži in sedi z njimi. Pa jih je v razredu 26–28. Starši so tudi dobrodošli v zbornici, kjer lahko učitelju pomagajo pri pripravah, da kaj prinesejo, režejo, kopirajo ... Otroci so na zraku vsaki dve uri, kjer lahko tečejo, plezajo po igralih in drevesih. Za varnost se ne bojijo, saj ima vsak učitelj zavezan pas, kjer so mapice s fotografijo in imenom otroka, njegovimi (bolezenskimi) posebnostmi, zdravila za prvo pomoč ter kontaktni podatki. Učitelje ocenjujejo vsako poletje: če ni dober, potem tega verjetno ne dela rad in mu pomagajo dobiti službo kje drugje. Ta slovenska mama zdaj doživlja, česar prej nikoli ni: njena otroka tako rada hodita v šolo, da jima je hudo, ko pride vikend.

Razmišljam še o eni radikalni spremembi. V šali pravim, da se bom začela boriti za njo takoj po tem, ko bo uveljavljen moj prvi cilj: razmišljanje v vsako šolo. In to je ukinitve počitnic kot potekajo sedaj. Sedanje počitnice so tudi rezultat prvih šol iz 19. stoletja, kjer so otroci morali čez poletje pomagati na njivi, jeseni pobirati krompir, pozimi pa je bila šola zaprta v najhujšem mrazu zaradi visokega stroška kurjave. Na svojih delavnicah rada testiram idejo, da šolsko leto poteka 12 mesecev, otroci pa imajo možnost, da si vzamejo 24 dni dopusta, tako kot je to v svetu odraslih. Ko to vadimo z rumenim klobukom: prednosti, koristi, priložnosti ... se jih nabere cel kup. Skozi prizmo črnega klobuka: slabosti, omejitve, tveganja ... pa se izkristalizira samo ena: sprememba. In ljudje ne marajo sprememb. Že strah pred spremembami bomo morali odpraviti, če bomo želeli živeti kot družba boljše in srečnejše.

11. Je še kaj, kar želite deliti z bralci revije, pa vas nisem vprašala?

Samo en velik hvala za vašo pobudo, interes in sodelovanje.

Hvala za vse odgovore, vredne razmišljanja. Želimo vam uspešno nadaljevanje poslanstva, ki ga imate med slovenskimi ljudmi.